

met een exclusieve bevoegdheid op het gehele terrein van het rechtsherstel. Inderdaad exclusief – dat had de Hoge Raad bepaald en het heeft zin, daar even bij stil te staan, niet alleen omdat de uitspraak op zichzelf van evident belang is geweest maar ook omdat de betrokken zaak er een voorbeeld van is (de lezer zal er meer van tegenkomen) dat uitspraken in een bepaald geding als normgevend werden beschouwd.

Waar ging het om?

In '43 was in Groningen de niet-Joodse echtgenote van een Joodse man tot scheiding overgegaan op grond van een belofte van de Groninger SD dat haar man dan niet zou worden gedeporteerd – hij was tóch gedeporteerd en gold eind '45 als vermist. De vrouw had toen de rechtbank te Groningen verzocht, de echtscheiding nietig te verklaren – zij wilde liever de weduwe zijn van haar kennelijk overleden man dan zijn gescheiden echtgenote. De rechtbank had dat verzoek geweigerd. Het gerechtshof te Leeuwarden had het daarentegen toegewezen. Welnu, die uitspraak van het hof was in februari '47 door de Hoge Raad vernietigd: rechtbank zowel als hof hadden zich, aldus de Hoge Raad, op een gebied begeven waarop slechts de Raad voor het Rechtsherstel competent was. De Hoge Raad wees dit arrest 'in het belang der wet' – het droeg dus een formeel karakter en tastte de door het Leeuwardense hof geschapen situatie niet aan, anders gezegd: de echtscheiding bleef nietig.

Nu eerst iets meer over de Raad voor het Rechtsherstel.

Raad voor het Rechtsherstel

Men dient de Raad voor het Rechtsherstel te zien als een overkoepelend lichaam dat eigenlijk alleen op papier heeft bestaan. De raad is namelijk slechts één keer bijeengekomen: bij zijn installatie op 20 augustus '45. Gerbrandy, eerder gepolst of hij commissaris der koningin in Friesland wilde worden (hij had geweigerd), was tot voorzitter benoemd en er waren naast hem zestien leden, allen bekende juristen; tot die leden behoorden ook de voorzitters van de afdelingen: Cleveringa (Afdeling Rechtspraak), mr. G. Nauta (Afdeling Effectenregistratie), prof. mr. N. J. Polak (Beheer en Voorzieningen voor Rechtspersonen) en mr. F. J. de Jong (Voorzieningen voor Afwezigen). Secretaris van de raad was drs. W. Reyseger geworden, voor de oorlog secretaris van de ministerraad. Natuurlijk moest er tussen die afdelingen (en de spoedig daaraan toegevoegde Afdeling Onroerende Goederen) een behoorlijke coördinatie zijn